

VASILE SOARE

Românii din Kârgâzstan

În vara anului 2005 am descoperit existența în Kârgâzstan (fostă republică sovietică din Asia Centrală, situată la sud de Kazahstan) a unei comunități de etnici români. Potrivit datelor statistice obținute de la Adunarea Popoarelor din Kârgâzstan, în această țară trăiesc circa 850 de persoane de origine română, înregistrați ca „moldoveni” și români. În realitate, numărul acestora se pare că depășește 1000 de persoane.

Urmare căutărilor demarate în scopul aflării unor date despre această comunitate, am descoperit că este vorba de români basarabeni și bucovineni care majoritatea au ajuns în Kârgâzstan în anii '50-'60, venind din Siberia, unde fuseseră deportați în anii 1949 și 1951 de către regimul stalinist.

Deportarea de la 6-7 iulie 1949 (operațiune denumită conspirativ IUG/Sud), s-a făcut în urma Hotărârii Biroului Politic al CC al PC al URSS Nr. 1290-467cc din 6 aprilie 1949, „Cu privire la deportarea de pe teritoriul RSS Moldovenească a chiaburilor, foștilor moșieri, marilor comercianți, complicilor ocupanților germani, persoanelor care au colaborat cu organele poliției germane și românești, a membrilor partidelor politice, a gardiștilor albi, membrilor sectelor ilegale, cât și a familiilor tuturor categoriilor enumerate mai sus.” Hotărârea, care prevedea „deportarea în Kazahstan, Asia Centrală și Siberia a 11 280 de familii cu 40 850 de oameni”, era însoțită de un act adițional în care se specifica decizia Guvernului Sovietic ca „deportarea categoriilor menționate să se facă pe vecie”. 1573 de vagoane de vite (30 de eșaloane) au transportat în Siberia (Ținutul Altai, regiunile Kurgan, Tiumeni și Tomsk) și Kazahstan (regiunile Actiubinsk, Kazahstanul de Sud și Jambul) 11 280 de familii de români basarabeni, respectiv 35 796 persoane. 7620 de familii au fost considerate „chiaburi”, iar celelalte acuzate de „colaborare cu fasciștii”, de „apartenență la partidele burgheze românești sau la secte religioase ilegale”. Acestor „deportați pe vecie” li s-au confiscat averile și li s-a interzis să-și ia cu ei bunuri materiale.

Deportarea de la 1 aprilie 1951 (operațiune denumită conspirativ SEVER/Nord), a fost pusă în aplicare în baza aceleiași Hotărâri a Consiliului

de Miniștri al URSS Nr. 1290-467cc din 6 aprilie 1949 și Hotărârii Consiliului de Miniștri al URSS nr. 667-339cc din 3 martie 1951, care prevedea „deportarea de pe teritoriul RSS Moldovenească a membrilor sectei ilegale antisovietice a iehoviștilor și membrilor familiilor acestora, în total 5917 persoane”. Au fost arestate și deportate în Siberia (reg. Kurgan) 723 de familii, respectiv, 2617 persoane, în special acuzate de apartenență la secta religioasă „Martorii lui Iehova”. Deportarea s-a făcut în două eșaloane, cu vagoanele care au ajuns la destinație la 13-14 aprilie 1951. Un raport al Ministerului de Interne al URSS din 1956 arată că iehoviștii din Moldova, împreună cu cei din republicile baltice și regiunile din vestul Ucrainei și Belarusiei erau în număr de 7449 deportați în regiunile Tomsk, Krasnoiarsk și Irkutsk din Siberia.

Potrivit relatărilor supraviețuitorilor acelor deportări, ei au trăit în Siberia (regiunile Tomsk, Kurgan, Irkutsk ș.a.) până în 1963-1965, deși oficial fuseseră „eliberați” după moartea lui Stalin în anii 1956-1958. La „eliberare”, majorității basarabenilor și bucovinenilor li s-a interzis să se întoarcă în locurile natale, au fost forțați să semneze declarații că nu au pretenții și revendicări de la statul sovietic pentru ceea ce li s-a confiscat în momentul deportării. În schimb, li s-a oferit „libertatea” de a se stabili oriunde în spațiul sovietic. Cei care au ales Kârgâzstanul ca să se stabilească au avut în vedere climatul blând, asemănător cu cel din Moldova sau Bucovina, pământul roditor din nordul acestei țări.

În anii '90, după destrămarea URSS, mulți români basarabeni și bucovineni s-au întors în locurile natale, însă peste 1000 de persoane au rămas să trăiască în continuare în Kârgâzstan, pentru că în Moldova sau Bucovina „nu-i mai aștepta nimeni”, nu mai aveau proprietăți sau mijloace suficiente pentru a se muta. Așa se explică faptul că astăzi, în câteva localități din nordul acestei țări (Bishkek, Belovodskoe, Kant, Sukuluk, Gheorghievka/ fosta Moldovanovka, Lebedinovka ș.a.) trăiesc mai multe familii de etnici români-basarabeni și bucovineni.

La 14 august 2005, subsemnatul a făcut o deplasare în localitatea Belovodskoe, situată la circa 40 km de capitala Kârgâzstanului, Bishkek, în căutarea acestor familii de români basarabeni. Am fost plăcut surprins să găsesc pe o stradă cinci familii Gorciuc – tata (94 de ani) și patru frați (între 55 și 70 de ani). Locuiesc în case mari, impunătoare, care se deosebesc de cele ale kârgâzilor, au viță de vie și nuci la poartă, pomi fructiferi pe lângă case, grădini îngrijit lucrate, stupi de albine (semne după care am și descoperit că sunt români).

Am constatat că toți acești basarabeni vorbesc încă o frumoasă limbă română în grai moldovenesc, după aproape 60 de ani de trai departe de locurile natale. Este impresionant dacă se are în vedere că majoritatea celor de vârstă medie (50 de ani), s-au născut în Siberia, în timpul deportării și au învățat limba română în familie, deși au urmat școli rusești. Mi s-a spus că secretul păstrării limbii române constă în faptul că atât familia Gorciuc, cât și celelalte familii de basarabeni din localitatea Belovodskoe au fost și sunt mem-

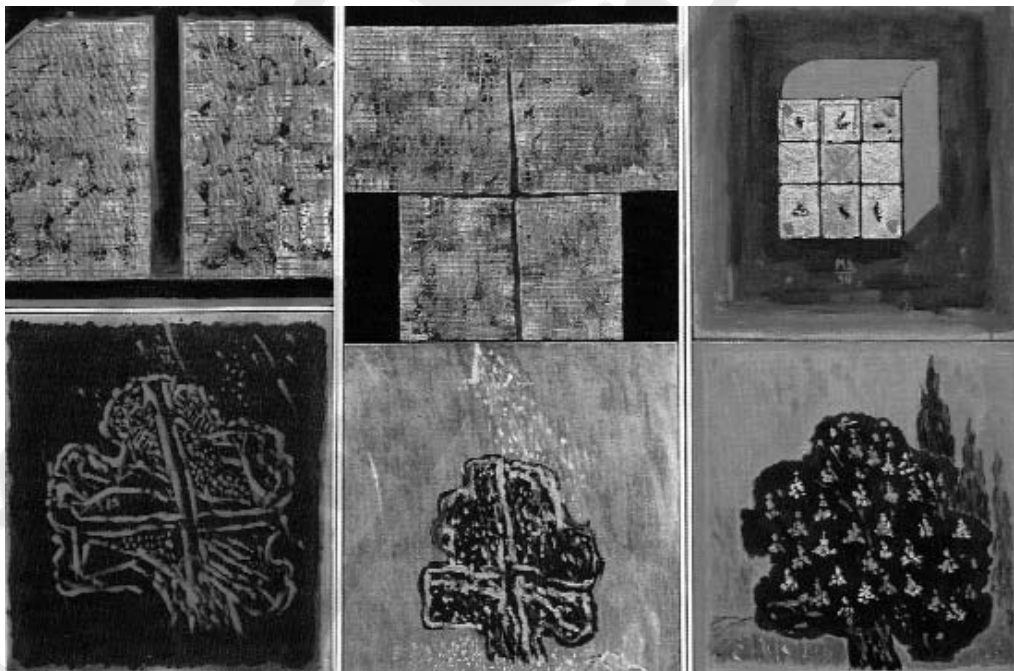
bri ai comunității religioase „Martorii lui Iehova”. De fapt, potrivit relatărilor celor în cauză, apartenența lor la această sectă a fost și motivul pentru care au fost deportați din Basarabia în anul 1949.

Credința a fost de-a lungul anilor singurul liant de unitate a comunității basarabenilor în Siberia, în ciuda prigoanei la care au fost supuși de către regimul stalinist (elocvente sunt relatările lor privind dârzenia și modul în care își organizau în secret adunările religioase în păduri, bordeie etc). Izolându-se de alți credincioși sau alte nații, ei și-au continuat viața în rugăciune, păstrându-și în același timp cu sfințenie identitatea națională, tradițiile, obiceiurile.

Astăzi, acești oameni nu au aproape nicio legătură cu rudele din Basarabia, trăiesc din agricultură și mic comerț cu diverse produse. Copiii lor (generația a 3-a, de 20-30 de ani) nu mai vorbesc limba română. Ei își mențin și astăzi credința, în micile comunități religioase din Kârgâzstan, însă în libertate.

Le-am oferit acestor români basarabeni casete și CD-uri cu muzică românească și extrase din cărți de istorie a românilor, motiv de mare bucurie pentru ei. Câțiva citesc încă în limba română cu caractere latine (au Biblie în grafie latină păstrată de la părinți și bunici de când se aflau în deportare în Siberia, unde era ascunsă cu sfințenie).

În după-amiaza zilei cât m-am aflat „în oșteie” la aceste familii de români basarabeni, aceștia mi-au relatat că „este pentru prima dată după zeci de ani când cineva se interesează de ei”, că este „un moment de sărbătoare să aibă

Marin Gherasim, *Poliptic*, 1994

oaspeți din România”. Au urmat povestiri impresionante din perioada deportării în Siberia, despre cum au trăit, cum au muncit, cum au rezistat la temperaturi uneori chiar și de -50 grade iarna, cum și cu ce s-au hrănit, pentru că aceasta era o problemă care îi preocupă zilnic.

Un alt român pe care l-am întâlnit în Kârgâzstan este Gheorghe Tudose(e), născut în 1934, în satul Hreatca, Ținutul Herța, care, de asemenea, trăiește în această țară din anii '60. L-am cunoscut în vara anului 2003 în timpul unei deplasări la Bishkek, urmare unui e-mail trimis de dumnealui Ambasadei României la Alma-Ata, Kazahstan. Spre deosebire de alți conaționali din zonă care au fost declarați „moldoveni” de regimul sovietic, Gheorghe Tudose este mândru să arate, de fiecare dată când are ocazia, că el în actele de identitate este român. Mi-a povestit că în nenumărate rânduri în viață a fost sfătuit de autoritățile sovietice să se declare „moldovean”, însă nu a fost de acord „cu nedreptatea istorică și cu politica care s-a făcut și se face în jurul acestei chestiuni”.

Originar din Bucovina, a fost martor, deși avea doar câțiva ani, al actului istoric din 1940, când și Ținutul Herța a intrat în componența URSS. Gheorghe Tudose își amintește cu lux de amănunte cum, la câteva zile după evenimentul istoric nedrept, doi frați de-ai lui mai mari au trecut fraudulos frontiera în România cu ajutorul unui român „care venise special să vadă situația din Bucovina după anexarea la URSS”. El fiind prea mic, a rămas cu părinții, care „nu s-au îndurat să-și lase gospodăria și să plece, crezând că totuși situația se va îndrepta”.

Bucuria intrării Armatei Române în Bucovina nu a durat mult, căci, după terminarea războiului, cei care aveau rude refugiate în România (situație în care se afla și familia Tudose) au fost supuși unor presiuni dure de către agenții sovietici care se instalaseră prin satele românești din Ținutul Herța și Bucovina: li s-au luat proprietățile și au fost obligați să se înscrie în kolhoz, altfel erau amenințați cu „ridicarea”, respectiv, deportarea în Siberia. În vara anului 1952, s-au întocmit listele cu cei care trebuiau ridicați din satul Hreatca, iar tatăl său, pentru a nu fi deportat, s-a ascuns mult timp prin păduri, prin satele vecine, pe la neamuri. La rândul său, pentru a scăpa și pentru a i se pierde urma, mezinul familiei (avea 18 ani) Gheorghe Tudose a plecat de bună voie în Rusia, apoi a ajuns în nordul Kazahstanului la Pavlodar. După un timp, și-a continuat pribegia până în Kârgâzstan unde trăiește și astăzi. După câțiva ani, a fost urmat și de un alt frate de-al său, mai mare, Haralambie Tudose, care în prezent locuiește în casa vecină. Bun meșter în lemnărie, Gheorghe Tudose a lucrat mulți ani la o fabrică de mobilă din Bishkek, de unde a ieșit la pensie. „Am o fiică și un fecior, ambii căsătoriți. Feciorul a plecat de trei ani în Europa, să caute de lucru și un trai mai bun. Ultima oară m-a sunat din Suedia. Noi am rămas în Kârgâzstan, căci nu avem unde să plecăm”, mi s-a destăinuit domnul Tudose.

Bucuria vieții lui s-a petrecut în anul 1964, când a primit chemare și i-a vizitat în România pe cei doi frați ai lui care trecuseră frontiera în '40 și, ulterior, se stabiliseră în București. S-au revăzut după mai bine de 20 de ani. În anii '80, când ambii frați i-au murit, nu a putut să meargă în România, lucru pe care îl regretă nespus.

O altă bucurie mare pe care a avut-o domnul Tudose „acum la bătrânețe” i-a fost oferită de subsemnatul, care în anul 2004 a obținut o bursă de studii în Țară pentru nepoata sa, Olga (cu sprijinul Ministerului Educației și al Departamentului pentru Relațiile cu Românii de Pretutindeni). După ce a absolvit anul pregătitor la Colegiul PTTR din București, Olga Kuznețova/Tudose este în prezent elevă în clasa a X-a la Colegiul Național de Artă „Tonitza” din capitală, și-i place în România. De trei ani, câțiva români de suflet o ajută să se integreze în societatea românească, să depășească greutățile materiale caracteristice vieții de elev în România și să-și vadă o dată pe an familia din Kârgâzstan.

Bunicul este fericit că „măcar nepoata are șansa să trăiască în Patrie” și și-a dorit toată viața „să apuce ziua când România se va întoarce în Comunitatea Europeană, de unde a fost smulsă în '45”. În ziua de 1 ianuarie 2007, românul din Kârgâzstan, Gheorghe Tudose, a sunat la Ambasada României la Alma-Ata pentru a transmite „felicitări României cu ocazia intrării în Uniunea Europeană”. Visul lui se împlinise și era extrem de bucuros. Acum el speră la ziua când va redobândi cetățenia română pe care a pierdut-o fără voie în urmă cu zeci de ani. De menționat că Gheorghe Tudose păstrează o simpatie aparte pentru Regele Mihai, căruia îi transmite salutări și mulți ani de viață. În prezent, el își petrece timpul citind cărți și reviste de istorie a românilor, știri din România, transmise periodic de ambasadorul României de la Alma-Ata.

Mărturisesc că acești români din Kârgâzstan m-au impresionat prin dârzenia și tăria de care dau dovadă astăzi, după atâția ani de pribegie. Deși trăiesc modest și au greutăți materiale – salarii și pensii extrem de mici (20-30 dolari pe lună), ei nu disperă. Se străduiesc prin orice mijloace să supraviețuiască: își lucrează micile loturi de pământ din jurul caselor, se ocupă cu albinăritul, cresc animale, cultivă legume și fructe, fac comerț în piețe cu diverse produse. Sunt extrem de ospitalieri, întâmpinându-și oaspeții cum se cuvine, în „casa mare”, frumos aranjată și curată. Sunt respectați de kârgâzi și alte naționalități din această țară.

De când i-am cunoscut, m-am hotărât să fac ceva pentru ei, care să-i bucure. În decembrie 2005, de Ziua Națională a României, am reușit să le ofer românilor din Kârgâzstan un mic dar: un concert de muzică populară românească la Bishkek, susținut de un grup de artiști de la Ansamblul „Ciocârlia” din București, printre care Dumitru Zamfira (instrumente de suflat), Mihai Călușaru (cobză), Cristina Gheorghiu (solist vocal) ș.a. Pentru cei mai în vârstă, muzica populară românească a fost un dar unic, care le-a stârnit lacrimi de bucurie. S-au încins spontan la horă în sala de concert. A urmat o seară

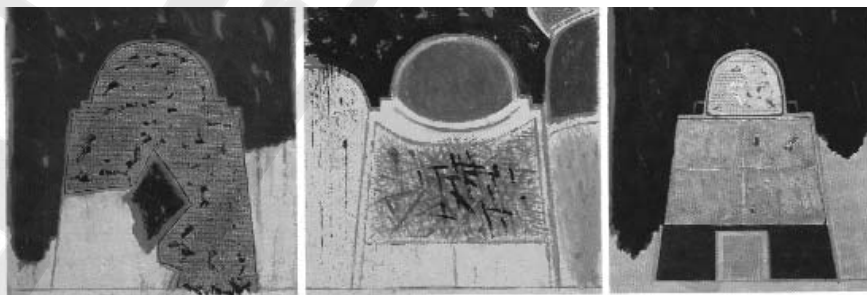
românească de neuitat, cu cântece și joc. Acești români s-au simțit ca Acasă în patria lor adoptivă, Kârgâzstan. I-am invitat și la alte manifestări organizate la Bishkek de Ambasada României în Kazahstan, acreditată și în Kârgâzstan: la recepțiile ocazionate de Ziua Națională, la Zilele Filmului European, unde în ultimii 2 ani au avut ocazia să vizioneze filme românești, la vernisarea unei expoziții de fotografii despre România.

Ultimul moment de sărbătoare pentru mica comunitate românească din Kârgâzstan a fost deschiderea Consulatului Onorific al României la Bishkek, la 25 mai 2006. Prezent la acest eveniment, Alexandru Tiper, de profesie avocat, român ai cărui bunici originari din Basarabia au ajuns în Kârgâzstan în perioada Revoluției de la 1917 din Imperiul Țarist, a fost profund emoționat de eveniment și a arătat că „în sfârșit, Țara Mamă este prezentă de acum înainte în Kârgâzstan”. El a anunțat că va încerca să-i unească pe toți conaționali noștri în jurul Societății de Prietenie Kârgâzstan–România și, împreună cu Consutul Onorific, va organiza cursuri de limbă română și de cunoaștere a istoriei și civilizației materne. Petre Gorciuc a mulțumit, cu lacrimi în ochi, pentru faptul că „România nu i-a uitat” și pentru „atenția care se acordă românilor basarabeni și bucovineni pierduți în tot spațiul Asiei Centrale”, lucru care nu s-a petrecut până acum.

Îi vizitez de fiecare dată când mă deplasez în Kârgâzstan pe acești români sortiți să trăiască atât de departe de Țară. Întâlnirile cu ei au fost de fiecare dată impresionante, eu personal aflând multe date despre perioada deportărilor din Basarabia din anii '40-'50. Am reținut cu satisfacție cum acești conaționali de-ai noștri mai conștientizează încă apartenența lor la etnia română.

În demersurile mele de identificare și a altor comunități izolate de etnici români în această țară sunt susținut de Societatea de Prietenie Kârgâzstan – România pe care am creat-o în anul 2003 împreună cu un fost deputat al Parlamentului Kârgâz, Ishenbai Moldatashev, actualmente consul onorific al României la Bishkek.

*10 ianuarie 2007, Alma-Ata
Vasile Soare este ambasadorul României
în Kazahstan, Kârgâstan și Tadjikistan*

Marin Gherasim, Ciclul Memoria absidei, 2004